

**DUTCH
AMERI
CANS**

Inhoud

Dutch-Americans	9
-----------------	---

De Nieuw-Nederlanders

Catalyntje Trico (1605-1689)	19
Anthony van Salee (1607-1676)	30
Adriaen van der Donck (1618-1655)	39
Peter Stuyvesant (1611-1672)	49

De Founders

Theodorus Jacobus Frelinghuysen (1691-1747)	65
John Jay (1745-1829)	76
Eliza Schuyler Hamilton (1757-1854)	87
Martin Van Buren (1782-1862)	97

Het land van de vrijheid

Cornelius Vanderbilt (1794-1877)	111
Sojourner Truth (1797-1883)	123
Albertus van Raalte (1811-1876)	134
Edward Bok (1863-1930)	146

Amerika domineert de wereld

Theodore Roosevelt (1858-1919)	159
--------------------------------	-----

Otto Huiswoud (1893-1961)	171
Franklin Roosevelt (1882-1945)	
en Eleanor Roosevelt (1884-1962)	183
Hendrik Willem van Loon (1882-1944)	195

De Hollandse invasie

Willem de Kooning (1904-1997)	209
Jane Fonda (1937-)	220
Wayne Huizenga (1937-2018)	231
Eddie Van Halen (1955-2020)	244

De Nederlandse erfenis leeft voort	259
------------------------------------	-----

Dankwoord	263
Bibliografie	265
Tijdslijn	269

Dutch-Americans

Op 12 april 1945, twee dagen voor zijn dood, schreef Franklin Delano Roosevelt een brief aan koningin Wilhelmina over de hongersnood in bezet Nederland. Hij sloot af met een veelzeggende zin: 'U kunt er heel zeker van zijn dat ik het land van mijn oorsprong nooit zal vergeten.' De president van de Verenigde Staten, geboren in Hyde Park, New York, en opgegroeid in de wereld van de Amerikaanse oostkustelite, beschouwde Nederland als zijn land van herkomst. Dit was geen retoriek, want de Roosevelt-familie stamt af van Claes Martenszen van Rosenvelt, die rond 1650 vanuit Zeeland naar Nieuw-Amsterdam was gekomen.

Vanaf het moment dat zeevaarder Henry Hudson in 1609 met zijn schip de Halve Maen de later naar hem genoemde rivier op voer en het land aan weerszijden claimde voor de Vereenigde Oostindische Compagnie (voc), hebben naar schatting meer dan een half miljoen Nederlanders de oversteek gewaagd. Adriaen Block bracht een paar jaar na Hudson de streek rond de rivier in kaart, met daarop prominent een naam voor dat deel van het continent: Nieuw-Nederland. Beide ontdekkingsreizigers komen niet in dit boek voor, en daar zijn verschillende redenen voor. Hudson was helemaal geen Nederlander, maar een door de voc ingehuurd Engelsman. Daar komt nog bij dat hij nooit in Amerika heeft gewoond, net zomin als Block. Beiden bleven passanten in de Nieuwe

Wereld. Hoewel ze dus zeker Amerikaanse geschiedenis hebben geschreven, waren ze geen *Dutch-Americans*.

Wat maakt iemand dan wel tot een *Dutch-American*? In het begin van de zeventiende eeuw bestond de natiestaat Nederland nog niet. Tot het einde van de Tachtigjarige Oorlog in 1648 werd het gezag over het gebied van wat we nu Nederland noemen betwist met het Spaanse Rijk. Het opstandige noordelijke deel noemde zich de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën; het zuidelijke deel, dat ook het huidige België en Luxemburg en delen van Noord-Frankrijk omvatte, stond bekend als de Spaanse Nederlanden. En dan waren er ook nog hier en daar wat gebieden in wat nu Duitsland heet die om historische redenen onder ‘Nederlands’ gezag vielen. Kortom, hoewel Nederland eigenlijk niet bestond, was het veel groter dan de huidige landsgrenzen. Dat betekent dat er ook verhalen in dit boek staan van mensen die van buiten wat nu Nederland heet komen, maar die zichzelf wel als Nederlander zagen en ook door hun omgeving als zodanig gezien werden. Mensen zoals Catalyntje Trico, afkomstig uit wat nu Noord-Frankrijk is, en Theodorus Frelinghuysen (uit Duitsland) behoorden tot het Nederlands cultuurgebied en spraken ook Nederlands. De overeenkomst tussen de *Dutch-Americans* in dit boek is dat zij allen afkomstig zijn uit gebieden die ooit bij Nederland hoorden, of, soms verre, voorouders hadden die dat deden. Met één uitzondering: Sojourner Truth, geboren uit Afrikaanse ouders, was zelf geen *Dutch-American*, maar, net als haar ouders, ‘bezit’ van *Dutch-Americans*. Zij groeide, Nederlandssprekend, op in een volledig door Nederlanders gedomineerde leefwereld.

Bij de laatste volkstelling in 2020 gaven ruim 3 miljoen Amerikanen aan dat zij van (gedeeltelijke) Nederlandse afkomst waren. Dat is minder dan een procent van de totale Amerikaanse bevolking – maar het zijn er waarschijnlijk veel meer. In 2000 bijvoorbeeld vulden nog zo’n 5 miljoen Amerikanen ‘Dutch’ in als hun etnische wortels, en het is onwaarschijnlijk dat het aantal zo sterk

is afgenomen. Lang niet iedereen in de Amerikaanse smeltkroes is op de hoogte van alle finesses van zijn of haar vaak sterk verwaterde oorsprong, en dat besef lijkt door steeds sterkere vermenging en met het verstrijken van de tijd af te nemen.

Henry Hudson en Adriaen Block 'ontdekten' geen leeg land. Amerika werd al duizenden jaren bewoond door afstammelingen van Aziaten die in de laatste ijstijd de dichtgevroren Beringstraat waren overgestoken. Deze zogenoemde paleo-indianen verspreidden zich over het hele Amerikaanse continent. In het zuidelijke deel werden beschavingen van inheemse volkeren als de Inca's, Maya's en Azteken verwoest door de Spanjaarden en Portugezen. In het noorden kregen deze oorspronkelijke Amerikanen te maken met West-Europese mogendheden als Engeland, Frankrijk en de Nederlandse Republiek. In eerste instantie waren de Europese nieuwkomers vooral op zoek naar winstgevende handel als die in bont en hout, maar al snel kwamen er permanente nederzettingen en ontstond er concurrentie om grondgebied. Verdrijving en uitroeiing waren het gevolg.

Exacte cijfers hebben we niet, maar onderzoekers gaan er doorgaans van uit dat er voor de komst van de Europeanen enkele tientallen miljoenen inheemse mensen woonden op het grondgebied van wat nu de VS is. In de census van 1920 waren daar minder dan 250.000 van over. Nederlanders speelden een relatief kleine rol in deze genocide, maar dat heeft wellicht vooral te maken met de beperkte levensduur van de Nederlandse kolonie. Daar waar Nederlanders zich concentreerden, zoals op Manhattan, en later in Michigan en Iowa, werden de al aanwezige volkeren na verloop van tijd (nog verder) verdreven om meer ruimte te maken voor de Europeanen, goedschiks of kwaadschiks. Dat begon al met de aankoop van Manhattan door Peter Minuit in 1626. Voor 60 gulden aan handelswaar dacht de gouverneur het eiland te kopen, maar de verkopende partij, de Lenape, meende alleen maar een medegebruiksrecht te verhandelen. Het werd de bron van een aantal, ook

gewelddadige, conflicten tussen de Nederlandse kolonisten en de Lenape, zoals de Oorlog van Kieft, die bekendstaat als een van de wreedste slachtpartijen onder de inheemse bevolking ooit.

Dit boek gaat over Nederlanders die in de loop van vier eeuwen geschiedenis schreven in een land dat oorspronkelijk door die indianen bewoond werd. Nederlanders arriveerden in dat voor hen nieuwe land in golven. De eerste golf was eigenlijk meer een golfje en betrof de kolonisten die in opdracht van de West-Indische Compagnie (wic) Nieuw-Nederland moesten bevolken. De groep bestond voornamelijk uit handelaren, soldaten en boeren, en was verrassend klein. Rond 1630 woonden er maar zo'n 300 mensen, in 1664, toen de Engelsen de kolonie veroverden, 9000. Een groot deel van hen had een andere dan Nederlandse afkomst; velen waren Duits, Zweeds of Fins van origine, of Afrikaans, als ze als slaafgemaakte waren meegevoerd. Het was ook niet de bedoeling geweest om een grootschalige migratie op gang te brengen. De wic kopieerde het systeem dat prima werkte in de kolonies in de Oost, het latere Nederlands-Indië: het stichten van kleine handelsnederzettingen, verdedigd door militairen en bevoorraadt door een kleine ondersteunende gemeenschap. De animo in Nederland om het avontuur aan te gaan was ook niet groot; het vaderland zat midden in zijn Gouden Eeuw en was een van de welvarendste en tolerantste naties in de wereld. Voor de meeste mensen ontbrak daardoor een economische of religieuze noodzaak om het land te verlaten. Van hen die in deze periode wel de oversteek waagden, boerde een deel goed. Enkele families, zoals de Schuylers, de Van Cortlandts, de Van Rensselaers en de Roosevelts, zouden gedurende geruime tijd de politieke, economische en culturele elite vormen van eerst Nieuw-Nederland en later de kolonie New York.

Na de Engelse machtsovername van Nieuw-Amsterdam viel de migratie vanuit Nederland vrijwel stil. Er vertrokken nog wel mensen, maar niet veel. Ze gingen vaak in kleine groepjes, afkomstig uit dezelfde streek, en vestigden zich ook bij elkaar. Zo vertrokken

er wat Zeeuwen uit Cadzand naar New York, en Groningse boeren naar Ohio en Indiana. Ondanks de sporadische migratie groeide de bevolking van Dutch-Americans flink; de oorspronkelijke Nederlanders plantten zich blijkbaar rijkelijk voort. Op basis van de eerste census, die in 1790 na de stichting van de vs was gehouden, zouden zo'n 100.000 mensen van Nederlandse afkomst zijn. Die vroege Dutch-Americans leefden doorgaans dicht bij elkaar. De staten New York en New Jersey huisvestten het grootste aantal, wat niet verrassend is omdat daar Nieuw-Nederland had gelegen. Meer dan 80 procent woonde daar, de rest had zich verspreid over omliggende staten. Daar waar Nederlanders waren geconcentreerd, waren ook hun gebruiken gebleven. Dutch-Americans spraken nog lang Nederlands, zeker in de kerk (en zorgden er daarmee voor dat veel Nederlandse woorden hun weg vonden naar het Amerikaans), aten Nederlandse levensmiddelen als andijvie, spinazie en koekjes, kleeadden zich in vaderlandse klederdracht en vierden Nederlandse feesten, zoals Sinterklaas, die de oervader is van de Kerstman, Santa Claus.

De tweede golf was groter, en stak de oceaan over tussen ruw-weg 1840 en 1880. Het betrof hier deels gereformeerde Nederlanders, die op zoek waren naar twee dingen: een grotere religieuze vrijheid en betere economische vooruitzichten. Het waren vooral afgescheidenen van de dominante Nederlandse Hervormde Kerk, die de tegenwerking en soms zelfs vervolging in hun thuisland ontvluchtten, maar ook de misoogsten die Europa teisterden en de daarmee gepaard gaande armoede. Tussen de 75.000 en 100.000 Nederlanders emigreerden in deze periode naar Amerika en vestigden zich voornamelijk in Iowa en in Michigan.

Het waren bepaald niet allemaal orthodox-gereformeerden die in deze periode emigreerden, hoewel die groep wel het dominante beeld vormde omdat ze veel zichtbaarder waren en bleven. Een aanzienlijk deel bestond uit katholieken, die, net als de afgescheidenen, vanaf de kansel en in geschriften door hun herders werden

opgeroepen om naar Amerika te trekken. Voortrekker van de Nederlands-katholieke instroom, die maar liefst zo'n 40.000 personen zou bedragen, was dominicaner pater Theodorus van den Broek. Hij was naar Amerika getrokken als missionaris onder de Menominee- en Winnebago-indianen, maar zag door de verdringing van de inheemse bevolking naar het westen zijn kerk leegstromen. Door Nederlandse katholieken naar Amerika te lokken, zat zijn parochie snel weer vol. In tegenstelling tot de gereformeerden verspreidden de katholieken zich flink over het nieuwe land en gingen in grote mate op in al bestaande gemeenschappen, mogelijk gemaakt door het internationale karakter van hun geloof. Die grote spreiding verklaart meteen waarom Nederlandse katholieken een veel minder zichtbaar stempel drukten op de Amerikaanse samenleving dan de gesloten gereformeerde gemeenschappen in Michigan en Iowa, die grotendeels samenklonterden in het gebied van aankomst. Andere immigranten, inclusief dus de katholieke, trokken mee met de verschuivende *frontier* toen Amerika verder ontsloten werd door de kolonisten.

De derde golf vond plaats na de Tweede Wereldoorlog, toen weer zo'n 80.000 mensen de oversteek maakten. Religie speelde hierin nauwelijks een rol; deze groep zocht in Amerika naar economische mogelijkheden die in Nederland tijdens de wederopbouw nauwelijks te vinden waren. Het waren vooral boeren die tegen de grenzen van de schaarse grond op liepen, en veel jonge gezinnen. Zij werden hierbij gestimuleerd door de Nederlandse overheid, die in emigratie een oplossing voor de groeiende bevolking zag. In 1950 had Nederland zijn 10 miljoenste inwoner in de bevolkingsregisters bijgeschreven, een aantal dat toentertijd 'alarmerend' hoog werd geacht gezien het beperkte grondgebied, de woningnood en de sombere economische vooruitzichten, en dat zeker niet nog verder zou moeten stijgen. Dankzij de Refugee Relief Act van 1953 konden 17.000 Nederlanders emigreren naar de vs, onder wie bijvoorbeeld getroffen en van de Watersnoodramp. Een subgroep van

de immigranten in de derde golf waren Indische Nederlanders, een groep die zwaar had geleden onder de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. In het onafhankelijke Indonesië waren ze vanwege hun band met Nederland niet echt welkom, en in Nederland voelden ze zich gediscrimineerd. In totaal zouden zo'n 25.000 van deze *Amerindo's* naar Amerika trekken, veelal naar Californië. Het aantal emigranten naar de vs in deze periode had nog veel hoger kunnen zijn als dat land geen restrictief immigratiebeleid had gevoerd. Amerika kende quota voor immigranten uit ieder land, om de relatieve samenstelling van de bevolking gelijk te houden aan die van 1890. Nu kozen veel Nederlanders voor Canada, Australië of Nieuw-Zeeland als alternatief.

Drie grote emigratiegolven, met daaromheen nog meer landverhuizers die individueel of in veel kleinere groepen naar Amerika trokken, leveren zo'n half miljoen oorspronkelijke Nederlanders op. 'Nederlands bloed en (Nederlandse) cultuur zijn diep ingebed in het Amerikaanse leven,' zoals de Dutch-American historicus Robert P. Swierenga het in het jaar 1985 treffend verwoordde. Nederlandse immigranten schoven, net als hun nieuwe vaderland met de *Westward Expansion*, steeds verder op naar het westen: van New York via Michigan en Iowa tot Californië. Soms dun verspreid onder de Amerikaanse bevolking, soms nog in gemeenschappen met een duidelijke Nederlandse signatuur. Hun nageslacht, de daaropvolgende generaties, zorgde voor een vermenigvuldiging van het aantal Dutch-Americans tot de eerdergenoemde 5 miljoen.

Dat enorme aantal brengt ons op de selectiecriteria voor dit boek: welke Dutch-American staat erin, waarom, en, misschien even belangrijk: wie staat er niet in en waarom niet? Er zijn honderden, zo niet duizenden personen te bedenken die niet zouden misstaan in een boek over Nederlanders en hun nazaten in Amerika en die er toch niet in staan. Iedere selectie uit zo'n grote groep heeft bijna per definitie iets arbitrairs, en dat heeft de verzameling levensverhalen in dit boek zeker ook. Er speelt natuurlijk een per-

soonlijke voorkeur mee: vanuit mijn vakgebied als amerikanist ben ik nogal dol op presidenten, dus daar staan er drie van in. Ik ben ook Nijmegenaar en dus mocht de beroemdste emigrant uit die stad, Eddie Van Halen, niet ontbreken. Maar er waren toch zeker ook wat objectievere selectiecriteria. Zo moesten de verhalen de gehele periode van Nederlandse aanwezigheid in Amerika dekken, beginnend met de vroegste kolonisten die Nieuw-Nederland bevolkten.

In vier tijdsblokken komen belangrijke periodes in de Amerikaanse (en vooral de Dutch-American) geschiedenis voorbij: de vorming van de Verenigde Staten, de uitbouw van het ‘land van de vrijheid’, de groeiende rol van de vs op het wereldtoneel en de vooral naoorlogse culturele dominantie van het land. De hoofdpersonen moesten een aantoonbare invloed hebben gehad op een bepaald aspect van de Amerikaanse geschiedenis, of dat nu politiek was, economisch, religieus of cultureel. En het moest een divers geheel zijn. Al te vaak wordt geschiedenis geschreven aan de hand van ‘belangrijke witte mannen’, terwijl zij natuurlijk bepaald niet de enigen zijn die die geschiedenis maakten.

Zo werd dit boek een mix van wereldberoemden en vrijwel onbekenden, van machtigen en machtelozen, van vanzelfsprekende Nederlandse wortels tot ‘Hé, is die ook van Nederlandse komaf?’ Samen geven ze een beeld van hoe Nederlandse emigranten Dutch-Americans werden en hebben bijgedragen aan de geschiedenis en de cultuur van hun nieuwe vaderland.

Catalyntje Trico, de moeder van New York

Hoeveel moed, doorzettingsvermogen en avonturierszin was er voor nodig om in 1624 als achttienjarige vrouw op de boot te stappen naar een vrijwel onbekende wereld? Het Nieuw-Nederland waarnaar Catalyntje Trico afreisde bestond dan wel al ruim tien jaar, maar eigenlijk voornamelijk op papier. Henry Hudson had het grondgebied in 1609 geclaimd voor de VOC. Hij was net als Columbus op zoek geweest naar een westelijke passage naar Indië. Het gebied was een paar jaar later door Adriaen Block in kaart gebracht, maar van permanente Nederlandse bewoning was geen sprake. Er was een fort met wat soldaten en er waren wat handelaren, maar beide groepen zaten er maar tijdelijk. Wel werd het gebied al eeuwenlang bewoond door verschillende inheemse volkeren. De Lenape, een volk van semi-nomadische indianen, leefden op en rond het eiland dat zij Manahata noemden en wat we nu kennen als Manhattan. Verder naar het noorden woonden de Mohikanen en in het zuiden de Wappinger.

De Eendracht, waarop Catalyntje haar overtocht maakte, was het eerste schip dat Nederlandse kolonisten van de Oude naar de Nieuwe Wereld bracht, met de bedoeling het gebied permanent te bewonen en te ontginnen. Ten oosten van Nieuw-Nederland hadden de Engelsen hetzelfde gedaan. Langs de Atlantische kust waren verschillende Britse kolonies gevormd, als eerste Jamestown

in Virginia, gevolgd door Plymouth, waar de puriteinen waren geland met hun Mayflower. En er kwamen er in rap tempo meer. Om Nieuw-Nederland in Nederlandse handen te houden, moest de kolonie bemenst worden. Die bemensing begon met de Eendracht.

De reis naar Nieuw-Nederland was niet Catalyntjes eerste. Zo'n twee jaar eerder was zij met haar jongere zus haar geboorteplaats Pris in Noord-Frankrijk ontvlucht, uit angst voor de Spaanse Inquisitie. Die hield danig huis in haar geboortestreek. Pris, tegenwoordig Prisches, behoorde in de zeventiende eeuw tot de regio Henegouwen in de Spaanse Nederlanden en had het vizier ferm op het noorden gericht, zeker de protestantse inwoners. De oorlog tussen het katholieke Spanje en het protestantse Nederland was net, na een bestand van twaalf jaar, weer opgelaaid en protestanten werden in Spaanse gebieden zwaar vervolgd als ketters. Catalyntje en haar zusje waren, als Waalse protestanten, op zoek naar veiligheid bij geloofgenoten in de Noordelijke Nederlanden.

Die veiligheid vonden ze in Amsterdam, waar al een oudere zus van Catalyntje woonde. Wat Catalyntje echter niet vond in Amsterdam, was een vooruitzicht op een bestaan met enige welvaart. Hoewel de hoofdstad op dat moment misschien wel de rijkste stad ter wereld was, stonden arme religieuze vluchtelingen zoals zij onderaan de economische en sociale ladder. Catalyntje wist al snel haar verloofde, Joris Jansen Rapalje, te overtuigen om met haar de oceaan over te steken. Joris, een textielarbeider uit Valenciennes, bevond zich in dezelfde uitzichtloze omstandigheden als zij. Beiden waren gevoelig voor de propaganda van de West-Indische Compagnie, die naarstig op zoek was naar mensen om haar kolonie te bevolken.

De WIC beloofde gratis land aan iedereen die zes jaar in de kolonie zou werken. Gratis land was in Nederland ondenkbaar voor mensen als Joris en Catalyntje. Hoe ongewis ook, voor mensen zoals zij was dit de enige reële kans op een toekomst met enige welvaart. Vier dagen voor de afvaart trouwden ze halsoverkop, de

officieel vereiste periode van drie weken ondertrouw mochten ze overslaan. De trouwakte, waarop abusievelijk Parijs in plaats van Pris als geboorteplaats wordt vermeld, ondertekenden de pasgetrouwen allebei met een kruisje.

Op de Eendracht was Catalyntje een van de slechts vijf vrouwen die de oversteek waagden. Hoeveel mannen er op het schip zaten is onbekend, maar veel kunnen het er niet geweest zijn. De Eendracht was een fluitschip, een vrachtschip met weinig ruimte voor passagiers. Er konden maximaal honderd mensen mee, maar dat aantal werd op de eerste reizen bij lange na niet gehaald. De animo om het avontuur in de Nieuwe Wereld aan te gaan was nog niet bijster groot en er waren waarschijnlijk niet meer dan dertig passagiers. Het gezelschap bestond voornamelijk uit arme vluchtelingen uit Wallonië; mensen in dezelfde uitzichtarme omstandigheden als Catalyntje en Joris dus. Dat kleine groepje werd na de maandenlange reis ook nog eens over het grondgebied verspreid.

Catalyntje en Joris kregen van de West-Indische Compagnie de opdracht om zich, met een aantal anderen, te vestigen bij de restanten van Fort Nassau, nabij het tegenwoordige Albany. Dat fort was te dicht bij de Noordrivier gebouwd, zoals de kolonisten de Hudson noemden, en was zwaar beschadigd geraakt toen deze buiten zijn oevers trad. Daar moesten ze helpen met het bouwen van een nieuw fort, dat de naam Fort Oranje kreeg. De wic bepaalde als eigenaar van het schip, financier van de reis en vooral bevoegd gezag in de kolonie waar welke kolonist het meest van nut kon zijn. Mede-immigranten werden naar forten aan de Hartford, aan de Delaware en op het eiland Manhattan gestuurd, vooral ook om de grenzen van Nieuw-Nederland, al was het maar minimaal, te bevolken.

Bij Fort Oranje moesten Catalyntje en Joris vanaf nul beginnen. Buiten het fort was er niets dan bos, waarvan een deel gerooid moest worden om plek voor een huis en een moestuin te creëren. Het bouwen duurde meer dan een maand en leverde een

zeer bescheiden eenkamerblokhut op. Boven een gat in de grond werden houten frames getimmerd die werden opgevuld met bast, met daarop een dak van dezelfde materialen, afgemaakt met een schoorsteen van klei. In deze moeilijke omstandigheden wisten ze het te rooien. Het huis kwam af, de tuin leverde, met spaarzame aanvullingen vanuit het moederland, genoeg voedsel op om op te overleven. Door goede relaties met de oorspronkelijke bewoners kwam er een flinke stroom aan beverbont binnen in de handelspost – de reden waarom de kolonie überhaupt gestart was. ‘Makke lammetjes’ noemde Catalyntje de indianen, voornamelijk Mohikannen, in een terugblik op haar leven. Waarschijnlijk bedoelde ze het minder denigrerend dan het lijkt – al zal ook bij Catalyntje een eurocentrische blik hebben overheerst, waarin de oorspronkelijke bewoners, als niet-christenen, in lager aanzien stonden. Ze verbaasde zich achteraf dat de indianen niet de bloeddorstige wilden waren die ze in de Europese beeldvorming waren geworden. De kolonisten en inheemsen sloten vriendschapsverdragen en wisselden veelvuldig geschenken uit. De verhoudingen waren dus redelijk goed, geholpen door het feit dat de Nederlanders, meer gericht op handel dan op landbouw, veel minder kolonisten het land binnen brachten dan de Britten. In de Engelse kolonies werd daarom met enige afgunst naar de Nederlanders gekeken.

Ruim een jaar na aankomst, op 9 juli 1625, baarde Catalyntje Sarah. Zij was niet alleen Catalyntjes eerste kind, maar ook het eerste kind dat in Nieuw-Nederland werd geboren. Professionele hulp ontbrak; een vroedvrouw was er nog niet en de andere vrouwen die nabij Fort Oranje woonden hadden, net als Catalyntje zelf, geen enkele ervaring met bevallingen. Catalyntje, Joris en Sarah mochten van geluk spreken dat het een ongecompliceerde bevalling was. Ondertussen had de WIC twee schepen met dieren – koeien, paarden, schapen en varkens – en landbouwwerktuigen gestuurd, zodat de kolonisten gemakkelijker het land konden verbouwen en minder afhankelijk zouden worden van voedseltransport uit het

vaderland. En het werkte. In 1626 schreef wic-bestuurder Pieter Schaghen aan de Staten-Generaal dat het 'onze mensen' goed ging; ze teelden tarwe, rogge, gerst, haver, boekweit, kanariezaad, bonen en vlas.

Aan het moeizame maar tamelijk succesvolle begin van de kolonie kwam na een kleine drie jaar een plotseling einde. Ten noorden van Fort Oranje leefden de Mohawks, die de gezworen vijanden van de Mohikanen waren. Om de handelsbelangen te waarborgen en de onderlinge banden te versterken, besloot fortcommandant Daniel van Crieckenbeeck samen met de Mohikanen ten strijde te trekken tegen de Mohawks. Hij ging hiermee tegen de opdracht van de wic in, die de kolonisten juist uitdrukkelijk had bevolen zich buiten de onderlinge conflicten van de oorspronkelijke bewoners te houden. Het bleek een dure inschattingsfout en liep uit op een totale mislukking. Van Crieckenbeeck en zijn mannen werden in de pan gehakt. De kolonisten van Fort Oranje werden daarop naar het eiland Manhattan gesommeerd, kort daarvoor gekocht van de Lenape. Op Manhattan was in 1624, direct na aankomst van de Eendracht, Nieuw-Amsterdam gesticht door de nieuwe gouverneur Peter Minuit. Hij wilde nu alle Europese inwoners van Nieuw-Nederland op die plek verzamelen. Daar konden ze beter beschermd worden en vanaf Manhattan kon de kolonie uitgebreid en versterkt worden. Voor Catalyntje en Joris, nu samen met Sarah, betekende het dat ze weer alles moesten achterlaten. Na hun vlucht van Henegouwen naar Amsterdam en de daaropvolgende reis naar Fort Oranje was Nieuw-Amsterdam hun derde herstart. Weer moesten ze opnieuw beginnen, maar ditmaal wisten ze beter wat hen te wachten stond.

Catalyntje en Joris vestigden zich aan de Waalstraat, het tegenwoordige Pearl Street in New York. Daar bouwden ze een nieuw huis, iets comfortabeler dan het eerste, en breidden dat niet veel later uit met een herberg. Daarmee bedienden ze de groeiende kolonie, die niet louter een handelspost meer was, maar langzaamaan

iets van allure kreeg als woonplaats voor de meer dan tweehonderd kolonisten. De zaken liepen goed en na verloop van enige jaren hadden ze genoeg verdiend om een tweede stuk land te kopen in wat nu de Wallabout heet, maar waarin de oorspronkelijke Nederlandse naam Walenbocht nog naklinkt. De Walenbocht was de plek aan de rivier waar veel immigranten uit Wallonië woonden. Wallabout ligt aan de overkant van de rivier vanaf Manhattan, in wat nu Brooklyn is, maar toen Breuckelen werd genoemd.

Ondertussen breidde het gezin Rapalje-Trico zich uit. Catalyntje baarde in totaal maar liefst elf kinderen, van wie er tien volwassen werden. Alleen zoontje Jacob stierf jong, maar niet op natuurlijke wijze. Hij was op vierjarige leeftijd een van de slachtoffers van de Oorlog van Kieft, die tussen het Nederlandse gezag en de oorspronkelijke bewoners was uitgebroken.

De kolonisten leefden weliswaar in harmonie met de indianen, maar dat gold in veel mindere mate voor de nieuwe gouverneur, Willem Kieft, die de kolonie als een nietsontziende alleenheer-

ser bestuurde. Kieft vond dat de omwonende stammen belasting moesten betalen aan de Nederlanders. Die beschermden met hun soldaten de indianen tegen vijandelijke stammen, en daarvoor moest betaald worden. De indianen waren dat niet van plan, en Kiefts aandringen leverde een aantal gewelddadige incidenten op, met als dieptepunt de dood van een kolonist. En die dood moest gewroken worden, meende de gouverneur. Daarbij ging hij lijnrecht in tegen het advies van de Raad van Twaalf, een orgaan dat Kieft speciaal had ingesteld om steun onder de kolonisten te verkrijgen voor zijn wraak. De Raad wilde de goede betrekkingen, en vooral de handelskansen, met de oorspronkelijke bewoners echter niet op het spel zetten door een oorlog. Een woedende Kieft ontbond daarop de Raad en verbood verdere samenkomsten. Blijkbaar zag Kieft de Raad van Twaalf als een applausmachine, en zeker niet als een orgaan dat bij een afwijkende mening serieus genomen moest worden. Overigens was ook Joris een van de leden van deze Raad, een teken dat hij flink in aanzien was gestegen.

De eigengereide Kieft zette door en liet zijn soldaten een indianenkamp aanvallen. Mannen, vrouwen en kinderen werden op brute wijze afgeslacht. Het resultaat: alle omringende indianenstammen verenigden zich tegen de Nederlandse kolonisten en vielen, vijftienhonderd man sterk, de Nederlandse kolonie binnen. Een van de slachtoffers van deze aanvallen was Catalyntjes zoon Jacob, en hij was niet de enige. Er vielen in deze oorlog zo'n honderd doden aan Nederlandse kant – op een totaal aantal inwoners van ongeveer vijfhonderd. Aan indiaanse zijde viel er een veelvoud, naar schatting meer dan zestienhonderd.

De kolonisten hadden schoon genoeg van Kieft. Na de oorlog, die zo'n vijf jaar duurde, stuurden ze een petitie om Kieft te ontslaan naar de Staten-Generaal, die in 1647 effect had: Kieft werd uit zijn functie gezet en gesommeerd terug te keren naar Nederland om zich te verantwoorden voor zijn daden. Dat laatste zou er niet van komen: Kiefts schip verging in een storm voor de kust

van Wales, waarbij de ex-gouverneur verdronk. Zijn opvolger Peter Stuyvesant moest proberen de rust in de kolonie te herstellen. Met wisselend succes.

Een van de bijzonderheden van Nieuw-Nederland was dat vrouwen er veel meer rechten hadden dan in de Engelse kolonies, meer ook dan in het 'oude' Nederland. Zo mochten zij zelf bezit hebben en ook juridisch zelfstandig optreden, ook als ze getrouwd waren. En zo zien we Catalyntje in 1645 naar de rechter stappen, nadat zij is beledigd door Paulus van der Beeck, een voormalige scheepsarts van de WIC die zich als boer had gevestigd in de kolonie. Van der Beeck had Catalyntje geslagen nadat ze had ingegrepen in een handgemeen tussen hem en haar dochter Sarah, en hij had haar ook 'hoer' en 'wampum dief' genoemd. Wampum, kralensnoeren gemaakt van schelpen, was niet alleen een traditioneel indiaans betaalmiddel, maar was vanwege een tekort aan muntgeld ook de officiële valuta in de kolonie. Ondersteund door drie getuigen eiste Catalyntje genoegdoening van Van der Beeck. De rechtbank veroordeelde hem tot het betalen van ongeveer een weekloon aan Catalyntje en waarschuwde hem dat hij er een volgende keer niet zo gemakkelijk vanaf zou komen.

Het was niet de enige keer dat Catalyntje zich tot de autoriteiten wendde. In 1659 deed ze dat nog eens, nadat ze al enkele jaren met Joris en haar nog ongetrouwde kinderen Nieuw-Amsterdam had verlaten en in Breuckelen was gaan wonen. Haar burens daar waren Abraham van Salee en zijn zoontje Frans. Met Abraham kregen ze, na een wat stroef begin, een warme band. Frans, ongeveer even oud als hun eigen jongste zoon Daniel, was veel in huize Rapalje. Na de plotselinge dood van Abraham in april 1659 greep Catalyntje in toen ze zag dat de plaatselijke gezagsdragers Abrahams bezittingen begonnen te confisqueren. Zij wees de weesmeesters van Nieuw-Amsterdam erop dat Abraham een testament had, waarin alle eigendom aan Frans werd toebedeeld. De weesmeesters verwezen de

zaak door naar de directeur-generaal, aangezien zij geen jurisdictie hadden over Breukelen. Of Catalyntjes pleidooi succes had weten we niet, maar het lijkt niet onwaarschijnlijk. Ten eerste had ze schriftelijk bewijs, ten tweede was ze de echtgenote van een onder-tussen vooraanstaand bewoner van Nieuw-Nederland. Joris was namelijk als magistraat toegetreden tot het koloniale bestuur van Breuckelen én ouderling in de plaatselijke hervormde kerk geworden. En daar kwam hun status als allereerste bewoners nog eens bij.

Catalyntje zou drieëntachtig jaar oud worden – een opmerkelijk hoge leeftijd voor die tijd en de omstandigheden waarin zij leefde. Joris haalde die leeftijd niet. Hij stierf, nog geen zestig jaar oud, in 1662. De rest van haar leven, nog 27 jaar, bracht Catalyntje door als weduwe, maar wel omringd door familie. Haar dagen vulde ze met tuinieren, weten we uit een reisverslag van Jasper Danckaerts, een zendeling die haar samen met Catalyntjes neef Arnoldus de la Grange in 1680 bezocht. Danckaerts beschreef een oude maar ‘wereldse’ vrouw, die ‘met haar hele hart en lichaam’ leefde te midden van haar nageslacht, dat al tegen de 150 personen liep. Ook komen we Catalyntje nog tegen als een soort van levend geheugen van de kolonie vóór de Engelsen die overnamen. Door haar uitzonderlijk hoge leeftijd en het feit dat ze tot de allereerste kolonisten behoorde, was zij de enige nog levende persoon die de hele periode van Nieuw-Nederland had meegemaakt. Twee keer werd haar door de Engelsen gevraagd om haar herinneringen te delen, in 1684 en kort voor haar dood in 1688. In beide verklaringen beschrijft ze hoe het allemaal begon voor de Nederlanders in de Nieuwe Wereld, welke stammen ze tegenkwamen en hoe de ‘Christenen’ en de inheemsen in ‘volkomen vrijheid’ met elkaar omgingen en handelden. En hoewel de verslagen van haar verklaringen summier zijn, zijn ze de oudste en beste bronnen voor onze kennis van de pre-Engelse periode en vooral het ‘normale’ leven in Nieuw-Nederland – zoals de moeizame start bij Fort Oranje (door Catalyntje in de verklaring al Albany genoemd) in een hut van boomschors, de vriend-

schappelijke omgang met de indianen en het verzamelen van alle Nieuw-Nederlanders in Nieuw-Amsterdam (door Catalyntje New York genoemd). Geen woord echter over de oorzaak van dat vertrek, over de afslachting van de inheemsen, noch over de inname van Nieuw-Amsterdam door de Engelsen; het lijkt alsof ze haar mooie herinneringen daarmee niet wilde bezoedelen. Het belang van Catalyntjes verklaringen valt niet te overschatten; het zijn zo'n beetje de enige bronnen over deze tijd die we hebben. De WIC-archieven van vóór 1700 die meer licht op deze periode hadden kunnen werpen, zijn in 1821 door de Nederlandse overheid verkocht – als oud papier...

Het verhaal van Catalyntje Trico laat zien dat geschiedenis weliswaar doorgaans wordt geschreven over 'grote mannen', maar in misschien wel veel grotere mate wordt gemaakt door 'gewone mensen' – mannen en vrouwen. Catalyntjes moed en doorzettingsvermogen, en natuurlijk ook die van Joris en die paar andere vroege Nieuw-Nederlanders, leverden een beginnende kolonie op, een bruggenhoofd in de Nieuwe Wereld. En met haar grote kindertal is Catalyntje ook nog eens de oermoeder van op zijn minst een miljoen huidige Amerikanen. Tien van haar elf kinderen werden volwassen en haar oudste dochter Sarah kreeg alleen al veertien overlevende kinderen. Langzaamaan werd de familie Rapalje steeds prominenter in Amerika; nazaten van Joris en Catalyntje trouwden met vooraanstaande families en vergaarden rijkdom als grondbezitters, handelaren en magistraten. Zo stammen verschillende Dutch-Americans in dit boek mede van hen af, zoals Cornelius Vanderbilt en Theodore en Franklin Roosevelt. Maar ook bekende Amerikanen als de acteurs Humphrey Bogart en Howard Dean en de televisiejournalist Anderson Cooper hebben Catalyntje en Joris als oudste Amerikaanse voorouders.

Het is in New York vergeefs zoeken naar een standbeeld van Catalyntje, of zelfs naar haar graf. Haar begraafplaats is er nog wel, naast de Flatbush Reformed Church in Brooklyn, maar de

oudste leesbare grafsteen stamt uit 1754, ruim zestig jaar na Catalyntjes dood in 1689. In recent onderzoek van instellingen als het New Netherlands Institute krijgt zij wel een prominentere rol en er is zelfs een *faction* roman over haar leven geschreven (*Catalyntje Trico, A Life in New Amsterdam* van Lana W. Holden). Die recente aandacht is meer dan terecht, en niet voor niets worden Joris en Catalyntje wel de Adam en Eva van Nieuw-Nederland genoemd – en Catalyntje ‘*the mother of New York*’...

ISBN 978 90 263 7443 2

ISBN 978 90 263 7444 9 (e-book)

© 2026 Peter van der Heiden

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustraties © Manhattan vanaf het water: Rijksmuseum, Amsterdam; Martin Van Buren: Imageselect/Granger Import/Granger; Theodore Roosevelt en John Muir: Alamy/Imageselect/Pictures Now, Pictures Now; Eddie Van Halen: Alamy/Imageselect/ZUMA Press, ZUMA Press, Inc.; Jane Fonda: Alamy/Imageselect/AA Film Archive, Allstar Picture Library Ltd; Sojourner Truth: Alamy/Imageselect/DappledHistory.com; Postzegel Eleanor Roosevelt: Alamy/Imageselect/ok Illustraties binnenwerk © Alamy/Imageselect/piemags (p. 34); © Alamy/Imageselect/Media Punch, MediaPunch Inc (p. 239)

Foto auteur © Dirk-Jan van Dijk

Ambo|Anthos *uitgevers* vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen